

PRAWO KONSTYTUCYJNE

NSP(Z) 2019/2020

STATUS PRAWNY POSŁA I SENATORA

mgr Kinga Drewniowska

STATUS POSŁA I SENATORA

STATUS *SENSU STRICTO*

STATUS *SENSU LARGO*

SYTUACJA PRAWNA
DEPUTOWANEGO

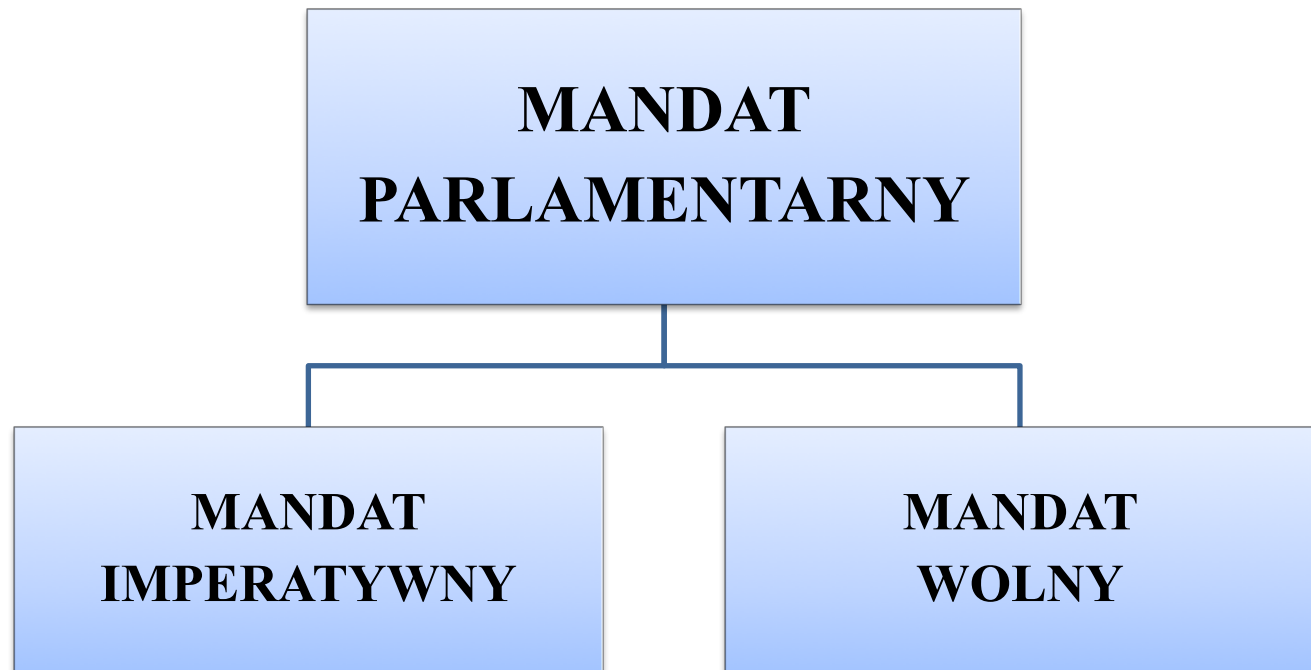
SYTUACJA PRAWNA I FAKTYCZNA
DEPUTOWANEGO

Art. 102 -108 Konstytucji RP
Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora

MANDAT PARLAMENTARNY

MANDAT PRZEDSTAWICIELSKI (def. K. Grajewskiego) → (1) udzielone na z góry określony czas, przeważnie w wyborach, pełnomocnictwo do pełnienia funkcji w organie przedstawicielskim; (2) legitymacja udzielona przez wyborców (Naród) ich przedstawicielom do sprawowania władzy państwowej

MANDAT IMPERATYWNY

- sytuuje parlamentarzystę, jako **reprezentanta (przedstawiciela) tych (i tylko tych), którzy go wybrali**
- **parlamentarzysta jest prawnie związany wolą swych wyborców (co może przybierać instytucji instrukcji i nakazów) oraz ponosi przed nimi odpowiedzialność za swe działania (co może przybrać postać odwołania posła przez wyborców)**
- typ mandatu zanegowany wraz z ukształtowaniem się nowożytnych systemów politycznych

MANDAT WOLNY

- ukształtował się jako pochodna koncepcji zwierzchnictwa narodu
- opiera się na założeniu, w myśl którego **parlamentarzysta reprezentuje cały zbiorowy system suwerenności (naród), a nie jest przedstawicielem tylko tych, którzy go wybrali**
- **brak prawnej zależności parlamentarzysty od swoich wyborców; niedopuszczalne są nakazy, czy instrukcje wyborców**
- **brak możliwości odwołania parlamentarzysty przez wyborców**
- status parlamentarzysty jest uformowany w sposób zapewniający mu maksymalną niezależność i swobodę działania

MANDAT PARLAMENTARNY

Art. 4 Konstytucji RP

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.
2. **Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.**

Art. 104 Konstytucji RP

1. **Posłowie są przedstawicielami Narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców.**
2. Przed rozpoczęciem sprawowania mandatu posłowie składają przed Sejmem następujące ślubowanie: (...)
3. Odmowa złożenia ślubowania oznacza zrzeczenie się mandatu.

Obecnie zdecydowana większość konstytucji, w tym Konstytucja RP, przyjmuje konstrukcję mandatu wolnego. W Polsce daje temu wyraz art. 104 ust. 1 Konstytucji RP.

Cechy mandatu wolnego:

- **uniwersalność,**
- **niezależność,**
- **nieodwołalność.**

ZASADA NIEPOŁĄCZALNOŚCI (*INCOMPATIBILITAS*)

Zasadę niepołączalności należy rozpatrywać w dwóch aspektach:

- **formalnym** → zakaz łączenia mandatu z innymi funkcjami lub stanowiskami państwowymi
- **materialnym** → zakaz podejmowania lub wykonywania określonych rodzajów działalności zawodowej lub podobnej

Art. 103 Konstytucji RP

1. Mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i ich zastępców, członka Rady Polityki Pieniężnej, członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, ambasadora oraz z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej lub z zatrudnieniem w administracji rządowej. Zakaz ten nie dotyczy członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu w administracji rządowej.
2. Sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służby ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu poselskiego.
3. Inne przypadki zakazu łączenia mandatu poselskiego z funkcjami publicznymi oraz zakazu jego sprawowania może określać ustawa.

ZASADA NIEPOŁĄCZALNOŚCI (*INCOMPATIBILITAS*)

Art. 107 Konstytucji RP

1. W zakresie określonym ustawą poseł nie może prowadzić działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego ani nabywać tego majątku.
2. Za naruszenie zakazów, o których mowa w ust. 1, poseł, uchwałą Sejmu podjęta na wniosek Marszałka Sejmu, może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, który orzeka w przedmiocie pozbawienia mandatu.

Art. 108 Konstytucji RP

Do senatorów stosuje się odpowiednio przepisy art. 103-107.

Ratio legis: zagwarantowanie parlamentarzyste możliwości nieskrępowanego i niezależnego wykonywania mandatu przedstawicielskiego. Wyeliminowanie zjawisk korupcyjnych oraz możliwej sytuacji konfliktu interesów

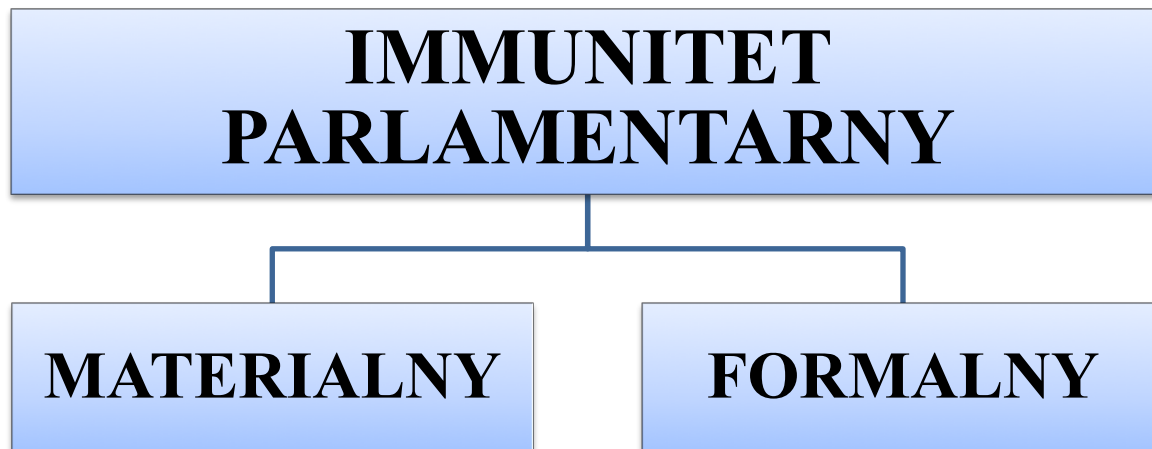

IMMUNITET PARLAMENTARNY

Immunitet stanowi jedną z najstarszych instytucji parlamentarnych. **Immunitet parlamentarny to przywilej przysługujący deputowanym (posłom i senatorom), polegający na ograniczeniu lub wyłączeniu ich odpowiedzialności prawnej.**

Immunitet pełni dwie podstawowe funkcje:

- **ochrony niezależności członków parlamentu i zagwarantowania im swobody wykonywania mandatu;**
- **ochrony niezależności i autonomii parlamentu (jako całości).**

IMMUNITET PARLAMENTARNY

Art. 105 Konstytucji RP

1. Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu poselskiego ani w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu. Za taką działalność poseł odpowiada wyłącznie przed Sejmem, a w przypadku naruszenia praw osób trzecich może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zgodą Sejmu.
2. Od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu poseł nie może być pociągnięty bez zgody Sejmu do odpowiedzialności karnej.
3. Postępowanie karne wszczęte wobec osoby przed dniem wyboru jej na posła ulega na żądanie Sejmu zawieszeniu do czasu wygaśnięcia mandatu. W takim przypadku ulega również zawieszeniu na ten czas bieg przedawnienia w postępowaniu karnym.
4. Poseł może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. W takim przypadku nie stosuje się przepisów ust. 2 i 3.
5. Poseł nie może być zatrzymany lub aresztowany bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.
6. Szczegółowe zasady pociągania posłów do odpowiedzialności karnej oraz tryb postępowania określa ustawa.

IMMUNITET MATERIALNY I FORMALNY - PORÓWNANIE

IMMUNITET MATERIALNY	IMMUNITET FORMALNY
<ul style="list-style-type: none"> • charakter bezwzględny – nie może zostać uchylony przez Sejm/Senat; parlamentarzysta nie może się go zrzec 	<ul style="list-style-type: none"> • charakter względny – może zostać uchylony przez Sejm/Senat; parlamentarzysta może się go sam zrzec
<ul style="list-style-type: none"> • wyłącza odpowiedzialność karną, cywilną i administracyjną 	<ul style="list-style-type: none"> • wyłącza odpowiedzialność karną, karno-administracyjną i karno-skarbową
<ul style="list-style-type: none"> • charakter częściowy – obejmuje tylko działania, które mieszczą się w „zakresie sprawowania mandatu” 	<ul style="list-style-type: none"> • charakter zupełny – dotyczy wszelkich czynów karnych, również niemających związku z wykonywaniem mandatu, popełnionych w trakcie sprawowania mandatu bądź przed jego uzyskaniem
<ul style="list-style-type: none"> • charakter trwały – ochrona służy w czasie trwania mandatu oraz po jego wygaśnięciu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakter nietrwały – ochrona wygasa z chwilą wygaśnięcia mandatu
<ul style="list-style-type: none"> • WYJĄTEK: w przypadku naruszenia praw osób trzecich parlamentarzysta może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej za zgodą Sejmu/Senatu! 	

FORMY ZRZESZANIA SIĘ PARLAMENTARZYSTÓW

- **KLUB POSELSKI** → liczy co najmniej 15 posłów
- **KOŁO POSELSKIE** → liczy co najmniej 3 posłów
- **KLUB SENACKI** → liczy co najmniej 7 senatorów
- **KOŁO SENACKIE** → liczy co najmniej 3 senatorów

Poseł może należeć tylko do jednego klubu lub koła poselskiego. Podobnie, jak poseł, senator może należeć tylko do jednego klubu lub koła senackiego.

Przynależność posła/senatora do klubu, czy też koła nie jest przymusowa i mogą być parlamentarzyści niezrzeszeni.

Kluby lub koła poselskie (senackie) mogą na zasadzie wzajemnych porozumień ustanawiać wspólną reprezentację na Konwencie Seniorów.

Tworzenie klubów/kół poselskich i senatorskich nie wymaga zgody odpowiednio Marszałka Sejmu lub Marszałka Senatu, a władze odpowiednich zrzeszeń parlamentarzystów podają jedynie do wiadomości marszałkom ich składy osobowe oraz statuty (regulaminy) wewnętrzne.

INTERPELACJE

Art. 115 Konstytucji RP

1. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi na interpelacje i zapytania poselskie w ciągu **21 dni**.
2. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi w sprawach bieżących na każdym posiedzeniu Sejmu.

- interpelacje służą realizacji **funkcji kontrolnej Sejmu** (środek kontroli posłów, w szczególności mniejszości parlamentarnej nad rządem),
- **do występowania z interpelacjami uprawnieni są tylko posłowie, senatorowie nie mają takiego prawa,**
- interpelacja poselska powinna zawierać krótkie przedstawienie stanu faktycznego, będącego jej przedmiotem, a następnie pytania skierowane do adresata (art. 192 ust. 2 Regulaminu Sejmu),
- interpelację składa się w formie pisemnej na ręce Marszałka Sejmu; ocena interpelacji pod kątem spełnienia wymogów regulaminów należy do Prezydium Sejmu (art. 192 ust. 4-5 Regulaminu Sejmu).

KAZUS NR 1

Posel Józef L. został powołany na sekretarza stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego. Jeden z dziennikarzy gazety „Nowe Wieści” napisał artykuł, w którym zarzucił posłowi, że nie zrezygnował z mandatu i dzierży w ręku dwa stanowiska. Zdaniem dziennikarza narusza to konstytucyjną zasadę niepołączalności zakładającą zakaz łączenia mandatu posła z zatrudnieniem w administracji rządowej.

1. Na czym polega zasada niepołączalności (*incompatibilitas*)? Na czym polega niepołączalność formalna, a na czym materialna?
2. Jakie urzędy nie mogą być łączone z mandatem posła i senatora? Wskaż podstawę prawną.

KAZUS NR 2

Jan Kowalski, będący prokuratorem rejonowym w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Północ, został wybrany w wyborach parlamentarnych na posła. Wyniki wyborów parlamentarnych zostały ogłoszone przez Państwową Komisję Wyborczą 5 dni temu.

1. Czy Jan Kowalski może jednocześnie być prokuratorem oraz posłem?
2. Wskaż, jakie działania może podjąć Jan Kowalski i jakie będą miały one dla niego konsekwencje. Co stanie się, gdy Jan Kowalski będzie bierny i nie podejmie żadnego działania?

KAZUS NR 3

Jadąc na spotkanie z wyborcami, poseł Feliks N. spowodował wypadek samochodu, w którym jeden z pasażerów odniósł poważne obrażenia ciała. Po pewnym czasie do Marszałka Sejmu wpłynął wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie posła do odpowiedzialności karnej. Poseł Feliks N. wskazywał, że do wypadku samochodowy miał miejsce podczas wykonywania „czynności wchodzących w zakres sprawowania mandatu”, kiedy jechał z Warszawy do swojego okręgu wyborczego na spotkanie z wyborcami, a w związku z tym, czyn ten objęty jest immunitetem materialnym.

1. Jakiego wyróżniamy rodzaje immunitetu parlamentarnego? Którym z immunitetów powinien zostać objęty czyn posła?
2. W jakim trybie Sejm wyraża zgodę na pociągnięcie posła do odpowiedzialności karnej?

KAZUS NR 4

W trakcie jednej z kadencji Sejmu posłowie często zmieniali przynależność do klubów parlamentarnych. W pewnym momencie zagrożone zostało istnienie stabilnej, popierającej rząd koalicji parlamentarnej, jako że członkowie największego klubu parlamentarnego zaczęli przechodzić do klubów opozycyjnych. W związku z zaistniałą sytuacją członkowie klubów koalicyjnych przyjęli uchwałę zmieniającą Regulamin Sejmu. Nowelizacja objęła dodanie przepisu, zgodnie z którym wystąpienie przez posła z klubu parlamentarnego związanego z partią polityczną, która poparła danego posła w wyborach parlamentarnych otwiera przed sądem dyscyplinarnym danej partii możliwość podjęcia uchwały o pozbawieniu posła mandatu pod warunkiem, że sąd ten uzna, iż przejście do innego klubu oznaczało „sprzeniewierzenie się obietnicom wyborczym”. Niebawem grupa posłów opozycji wystąpiła do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności wspomnianej noweli Regulaminu Sejmu z Konstytucją RP.

1. Czy nowelizacja Regulaminu Sejmu jest zgodna z Konstytucją RP?
2. Czy Trybunał Konstytucyjny posiada kompetencje do kontroli konstytucyjności (legalności) Regulaminu Sejmu?
3. Jakie są różnice między mandatem imperatywnym a mandatem wolnym?

Opracowano na podstawie:

- B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2012
- L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2018
- M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016
- M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87-243*, Warszawa 2016
- M. Granat, M. Zubik (red.), *Prawo konstytucyjne. Kazusy i ćwiczenia*, Warszawa 2012
- M. Zubik (red.), *Konstytucja III RP w tezach orzeczniczych Trybunału Konstytucyjnego i wybranych sądów*, Warszawa 2008